

Vojna diplomacija u Hladnom ratu

Dugalić, Eleonora

Professional thesis / Završni specijalistički

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, The Faculty of Political Science / Sveučilište u Zagrebu, Fakultet političkih znanosti**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:114:772360>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-27**



Repository / Repozitorij:

[FPSZG repository - master's thesis of students of political science and journalism / postgraduate specialist studies / dissertations](#)



Sveučilište u Zagrebu
Fakultet političkih znanosti
Poslijediplomski sveučilišni
specijalistički studij Vanjske politike i diplomacije

Eleonora Dugalić

VOJNA DIPLOMACIJA U
HLADNOM RATU

ZAVRŠNI SPECIJALISTIČKI RAD

Zagreb, 2023.

Sveučilište u Zagrebu
Fakultet političkih znanosti
Poslijediplomski sveučilišni
specijalistički studij Vanjske politike i diplomacije

VOJNA DIPLOMACIJA U HLADNOM RATU

ZAVRŠNI SPECIJALISTIČKI RAD

Mentorica: izv. prof. dr.sc. Đana Luša
Studentica: Eleonora Dugalić

Zagreb,
veljača 2022.

Izjavljujem da sam završni specijalistički rad Vojna diplomacija u Hladnom ratu, koji sam predala na ocjenu mentorici dr.sc. Đani Luši napisala samostalno i da je u potpunosti riječ o mojem autorskom radu. Također, izjavljujem da dotični rad nije objavljen ni korišten u svrhe ispunjenja nastavnih obaveza na ovom ili nekom drugom učilištu, te da na temelju njega nisam stekla ECTS bodove.

Nadalje, izjavljujem da sam u radu poštivala etička pravila znanstvenog i akademskog rada, a posebno članke 16-19. Etičkoga kodeksa Sveučilišta u Zagrebu.

Eleonora Dugalić

SADRŽAJ

POPIS TABLICA	3
POPIS ILUSTRACIJA	3
1. UVOD	1
1.1. DEFINICIJA OSNOVNIH POJMOVA ISTRAŽIVANJA	3
1.1.1. VOJNA DIPLOMACIJA	3
1.1.2. OBRAMBENA DIPLOMACIJA	5
1.1.3. DIPLOMACIJA SIGURNOSTI	7
1.2. POVIJESNI RAZVOJ VOJNE DIPLOMACIJE	9
1.3. FUNKCIJE I TEHNIKE VOJNE DIPLOMACIJE	10
2. HLADNI RAT KAO TIP MEĐUNARODNIH ODNOSA	11
2.1. DEFINICIJA BIPOLARIZMA	13
2.2. KRATKI PREGLED HLADNORATOVSKIH ZBIVANJA	14
2.3. KUBANSKA RAKETNA KRIZA: SVIJET NA RUBU NUKLEARNOG RATA	17
3. VOJNA DIPLOMACIJA ZA VRIJEME HLADNOG RATA	22
3.1. KORIŠTENJE VOJNO-DIPLOMATSKIH METODA I TEHNIKA (SAD I SSSR)	23
3.2. ULOGA VOJNE DIPLOMACIJE U RJEŠAVANJU KUBANSKE RAKETNE KRIZE	25
4. ZAKLJUČAK	27
5. LITERATURA	29
SAŽETAK I KLJUČNE RIJEČI	33

POPIS TABLICA

Tablica 1: Vojno-diplomatske aktivnosti	4
---	---

POPIS ILUSTRACIJA

Slika 1: Podjela Berlina.....	14
Slika 2: Kretanje sjevernokorejskih snaga prema Južnoj Koreji.....	15
Slika 3: Domet sovjetskih projektila postavljenih na Kubi	18
Slika 4: pozicije sovjetskih projektila na Kubi.....	19
Slika 5: U Thant: Glavni tajnik Ujedinjenih Naroda od 1961. do 1972. godine.....	21

1. UVOD

Vojna diplomacija u nekom svom obliku postoji od nastanka prvih državnih tvorevina i primitivnih „međunarodnih“ odnosa između njih. Brojne povijesne prekretnice mijenjale su stanje na međunarodnoj pozornici, a time su se mijenjali i alati korišteni od država u međunarodnim odnosima (ili barem redosljed i učestalost njihovog korištenja). Slijedom navedenog i vojna diplomacija je doživjela tranziciju. Najrecentnija je ona (post)hladnoratovska. Prije i tijekom Hladnog rata, točnije sve do perioda oko pada Berlinskog zida, vojna diplomacija vezala se isključivo za obavještajnu aktivnost i konotirala djelovanje protiv određenog subjekta (najčešće druge države). Po završetku Hladnog rata, vojna diplomacija mijenja svoj smjer djelovanja od obavještajnog prema međunarodnoj suradnji na području obrane i sigurnosti. Time se gubi negativni kontekst vojno-diplomatskih aktivnosti i ona poprima ulogu poželjnog alata vanjske politike, zaslužnog za učvršćivanje međunarodnih odnosa i suradnju. Novu ulogu popratila je i terminološka tranzicija te se u međunarodnoj zajednici sve učestalije upotrebljava pojam obrambene diplomacije, umjesto vojne. Osim toga što je ustaljeno mišljenje kako novi izraz bolje pristaje novim zadaćama ove grane diplomacije, svakako je i oblik pojmovne demilitarizacije. Ulaskom u novo stoljeće javlja se i pojam sigurnosne diplomacije koji je i terminološki i praktično označio još jedan iskorak od vojnog sektora.

Iako joj se možda ne pridaje pažnja koju zaslužuje, uloga vojne diplomacije u vanjskoj politici i međunarodnim odnosima jednako je značajna kroz sve njene oblike. Tako je tijekom hladnoratovskog razdoblja upravo vojna diplomacija, zajedno s diplomacijom na vrhu, bila presudni čimbenik koji je utjecao na to da svjetski sukob ne postane nuklearna katastrofa koja bi promijenila tijek povijesti, što je ujedno i polazna teza ovog rada. Kako bi se polazna teza potvrdila odgovorit će se na istraživačko pitanje koje su vojno-diplomatske aktivnosti korištene tijekom Hladnog rata od strane SAD-a i SSSR-a i kakav je bio produkt toga u kontekstu završetka sukoba. Također, u svrhu dokazivanja teze obradit će se i studija slučaja Kubanske raketne krize kao žarišne točke Hladnog rata i odgovoriti na pitanje: U slučaju da se rasplet Kubanske krize odvio na drugačiji način, bi li se promijenio daljnji tijek rata i svijet ušao u treći svjetski rat?

Studija slučaja je izabrana za istraživačku metodu ovog rada zbog toga što omogućava „dubinski i holistički pristup istraživanju specifičnoga i ograničenoga društvenog fenomena “ (Miočić, 2018 u Brajdić Vuković i dr., 2021, str.11), što je u ovom radu Kubanska kriza, a u svrhu boljeg razjašnjenja šireg fenomena – Hladnog rata. Odnosno, predmet istraživanja je složen i zahtijeva opće razumijevanje društvenog fenomena, a to će se najkvalitetnije dobiti proučavanjem jednog specifičnog slučaja u tom fenomenu (Stake, 1995 u Brajdić Vuković i dr., 2021., str 12). Kubanska kriza se nametnula kao najprikladniji slučaj za studiju zbog toga što se na njenom primjeru može jasno dobiti slika uloge vojne diplomacije u njezinom okončanju. Također, uzevši u obzir sve ključne događaje tijekom krize i širinu njihovog utjecaja, možemo reći da je Kubanska kriza Hladni rat u malom, a upravo je to ono što se traži kod odabira studije slučaja. Metode korištene u radu su deskriptivna i induktivna metoda istraživanja te kvalitativna analiza sadržaja.

Prvi dio rada sastoji se od pojmovne analize i definiranja obrambene, vojne i sigurnosne diplomacije što je ključno za razumijevanje rada. Prikazat će se kako su vojno-diplomatske metode i tehnike korištene tijekom povijesti i više će se pisati o tranziciji vojne u obrambenu diplomaciju po završetku Hladnog rata, a zatim i o kreiranju pojma sigurnosne diplomacije te što to govori o vanjskoj politici zemalja. U drugom dijelu rada će se analizirati Hladni rat u kontekstu tipova međunarodnih odnosa te će se detaljnije pisati o bipolarizmu i kako se on očitovao tijekom rata.

U ovom dijelu iznijet će se i neke kritike bipolarizma u Hladnom ratu i donijeti konačni zaključak o tipu međunarodnih odnosa tijekom rata. Nakon toga, prikazat će se kratki kronološki pregled najvažnijih hladnoratovskih zbivanja i postupaka Sjedinjenih Američkih Država i Sovjetskog Saveza koji su značajni za početnu tezu rada. U trećem dijelu će se pisati o konkretnom korištenju vojno-diplomatskih alata za vrijeme Hladnog rata u oba bloka te će se opisati njihov utjecaj na tijek rata. U posljednjem poglavlju provedena je studija slučaja primjene vojno-diplomatskih metoda i tehnika kod SAD-a, SSSR-a, ali i trećih strana na primjeru Kubanske raketne krize, iz čega će se donijeti konačan zaključak o upotrebi vojno-diplomatskih metoda i tehnika kao elementa meke moći kroz rat i o tome koliko je to doprinjelo pozitivnom ishodu rata.

1.1. DEFINICIJA OSNOVNIH POJMOVA ISTRAŽIVANJA

U ovom će se poglavlju analizirati i sistematizirati osnovni pojmovi istraživanja, čije je razumijevanje ključno za razradu teme: vojna i obrambena diplomacija te diplomacija sigurnosti. Razjasnit će se također osnovne razlike između navedenih pojmova i prikazat će se neke njihove kritike.

1.1.1. VOJNA DIPLOMACIJA

Prema Zečeviću (1990) vojna diplomacija je institucija koja se bavi vojnim odnosima s inozemstvom i općenito zadacima iz sektora obrane u međunarodnim odnosima. Također, slično je i viđenje diplomacije Juliana Sutora (2005) koje interpretira Drab (2018), kako se vojna diplomacija koristi kroz aktivnosti Ministarstva obrane na području obrane i nacionalne sigurnosti na međunarodnoj pozornici. Obje definicije isključuju primarnu ulogu oružanih snaga (očuvanje sigurnosti i teritorijalne cjelovitosti), vojno obrazovanje te suradnju vojnih industrija iz sfere vojne diplomacije i u obzir uzimaju samo aktivnosti po pitanju vojske i obrane koje se odvijaju izvan granica države (Sutor, 2005). Prema tome, vojna diplomacija predstavlja najviši stupanj razvijenosti međudržavnih odnosa (Nick, 2010). Razlog tome je i što je suradnja na području poslova vojske i obrane uvjetovana povoljnom suradnjom država na brojnim drugim područjima, kao što su politika, ekonomija, gospodarstvo i industrija.

Vojna diplomacija, također, svojevrsni je paradoks u smislu da predstavlja alat kojim se djeluje po pitanju poslova obrane i sigurnosti, ali bez primjene sile. Vojno-diplomatske aktivnosti se od diplomatskih razlikuju gotovo isključivo po širini područja kojim se bave, što je vidljivo u Tablici 1. u kojoj je prikazano kako su Cottey i Forster (2004) kategorizirali vojno-diplomatske aktivnosti.

Osoblje koje se bavi vojno-diplomatskim aktivnostima su predstavnici vojnog sektora i obrambeni, odnosno vojni izaslanici. Ovdje se može svrstati i drugo vojno osoblje koje je angažirano u mirovnim misijama i operacijama ili na neki drugi način aktivno sudjeluje u međunarodnoj vojnoj suradnji (Drab, 2018).

Vojni izaslanik se, za razliku od diplomata, ograničava na vojni aspekt država, ali također je upisan u diplomatsku listu s punim diplomatskim statusom (Bilandžić, 1998). Primarne zadaće su im analiza i prenošenje informacija o oružanim snagama države primateljice i očuvanje odnosa među ministarstvima obrane, a Stanko Nick (1997) je poslove vojnog izaslanika podijelio na sljedeće:

1. reprezentativno-protokolarni poslovi: predstavljanje vlastitih oružanih snaga u zemlji primateljici, sudjelovanje u protokolarnim manifestacijama;
2. stručno-funkcionalni poslovi: prikupljanje i analiza informacija;
3. aktivnosti tajne, obavještajne, špijunske ili subverzivne prirode: nisu dozvoljene prema odredbama Bečke konvencije, no to ne sprječava mnoge vojno-diplomatske predstavnike da se bave njima.

VOJNO-DIPLOMATSKE AKTIVNOSTI
Bilateralna i multilateralna suradnja vojnih i civilnih dužnosnika u branši obrane
Imenovanje vojnih atašea u drugim državama
Bilateralni sporazumi o vojnoj suradnji
Obuka stranog vojnog i civilnog osoblja
Pružanje stručnih savjeta o demokratskoj kontroli oružanih snaga, upravljanju obranom i vojno-tehničkim područjima
Kontakti, razmjene i posjete vojnog osoblja
Postavljanje vojnog ili civilnog osoblja u ministarstva obrane ili oružane snage partnerskih zemalja
Razvoj obučnih timova
Pružanje pomoći u vidu vojne opreme i druge materijalne pomoći
Bilateralna ili multilateralna vojna vježba za potrebe obuke

Tablica 1: Vojno-diplomatske aktivnosti

Izvor: Cottey, A., Forster, A. (2004), *Reshaping Defence Diplomacy: New Roles for Military Cooperation and Assistance.*, London: Oxford University Press

Ipak, razlike vojne diplomacije u odnosu na diplomaciju općenito bile su puno jasnije u vrijeme kada se vojna diplomacija bavila isključivo vojnim sektorom. Danas je vojska još uvijek primarna nositeljica obrane i sigurnosti, ali uz značajnu ulogu vanjske politike i općenito uplitanje civilnog sektora. Upravo iz tog razloga dolazi do supstitucije termina vojna diplomacija s obrambenom diplomacijom čiji je spektar znatno širi i preklapa se s općom diplomacijom, o čemu više u idućim poglavljima (Karagaća, 2007).

1.1.2. OBRAMBENA DIPLOMACIJA

Nakon Hladnog rata i promjenom smjera djelovanja vojne diplomacije, nastao je pojam obrambene diplomacije. Odnosno, aktivnosti vojne diplomacije su postale suviše ograničavajuća za novonastale potrebe i postala je dijelom šireg koncepta – obrambene diplomacije koja se sposobna prilagoditi promijenjivim uvjetima i potrebama međunarodnih odnosa zbog broja područja koja uključuje u svoju sferu djelovanja (Drab, 2018). Ono u čemu se očituje širina koncepta obrambene diplomacije je činjenica da se ona pretežito odnosi na razvoj multilateralne i bilateralne suradnje zemalja.

Odnosno, „ne uključuje vojne operacije, ali promiče oblike suradnje kao što su razmjena osoblja, brodova i zrakoplova, posjeta visokih vojnih dužnosnika i zapovjednika, bilateralni sastanci i dijalozi, vježbe, regionalni obrambeni forumi, vojna pomoć, provođenje mjera koje potiču samopouzdanje i zabranu proliferacije“ (Dodd i Oakes, 1998 u Drab, 2018).

U obrambenoj diplomaciji fokus se mijenja s isključivo vojne paradigme prema širem spektru djelovanja u kojem se veći naglasak stavlja i na civilnu komponentu. Primarna svrha joj je stvaranje povjerenja i pozitivne klime za međunarodnu suradnju i stabilnost na području obrane. Karagaća (2007) piše kako je obrambena diplomacija sinonim za suvremenu vojnu diplomaciju kao „donekle specifičnu granu opće diplomacije koja se bavi vojno-političkim i sigurnosnim aspektima međunarodnih odnosa“ (Karagaća, 2007, str. 89).

Drab (2018) suvremenu obrambenu diplomaciju opisuje kao „aktivnosti vođenja pregovora koji zahtijevaju korištenje takvih metoda i instrumenata koji ne potiču neprijateljstva, a istovremeno je regulirana međunarodnim pravom.“ (Drab, 2018, str.69)

Cottey i Forster (2004) iznijeli su proširenu definiciju obrambene diplomacije kao postupka korištenja oružanih snaga, ministarstva obrane, vojnih izaslanika i druge vojne infrastrukture u mirovne svrhe kao alata vanjske politike i sigurnosti. Ovime obrambena diplomacija nije stavljena u „okvire“ djelovanja ministarstva, već su oružane snage i izaslanici ravnopravni akteri. Valja naglasiti da su upravo oružane snage izrazito važan instrument obrambene diplomacije obzirom da je njihova uloga znatno šira od koncepta ratovanja. Pripadnici oružanih snaga zastupaju svoju zemlju u inozemstvu kao nositelji aktivnosti međunarodne suradnje i djelujući u raznim međunarodnim organizacijama, čime direktno sudjeluju u aktivnostima obrambene diplomacije (Drab, 2018).

Obrambena diplomacija dijelom je mrežne diplomacije¹ obzirom da povezuje „implementaciju vanjskopolitičkih ciljeva s obrambenim sektorom“ (Kos-Stanišić, Domjančić, 2021, str. 285). Brojni autori koji su prihvatili tranziciju s vojne na obrambenu diplomaciju naglašavaju da njena sveobuhvatna definicija ne postoji, ali se svi slažu u tome da ju određuju pojmovi kao što su: nenasilna, prevencija konflikta/križa, postkonfliktna obnova, stabilnost, te da fokus nikako nije na naoružavanju i jačanju vojnih kapaciteta općenito.²

Kos-Stanišić i Domjančić (2021) pišu i o kritici koncepta obrambene diplomacije te prenose stavove Charillona, Balzacqa i Ramela (2020). Kritike su većinom usredotočene na pretjerani optimizam u međunarodnim odnosima nakon završetka Hladnog rata (kada i nastaje koncept obrambene diplomacije) i na ograničeno djelovanje tijekom tenzija u međunarodnim odnosima.

Prelazak s vojne na obrambenu diplomaciju utječe i na poziciju vojnog, odnosno obrambenog izaslanika u smislu da mu se u ovom slučaju opseg posla znatno širi. Kos-Stanišić i Domjančić ističu da „obrambenu diplomaciju vode ministarstva obrane i oružane snage, a vojni izaslanici dio su diplomatske strukture“ (Kos-Stanišić, Domjančić, 2021, str. 289). Obzirom na broj zadaća i široko područje djelovanja vojnih/obrambenih izaslanika u ovom slučaju, autori napominju da valja biti na oprezu kako bi se izbjeglo poklapanje zadaća diplomata i ambasadora s vojnim/obrambenim izaslanikom.

¹ Nastala također u posthladnoratovskom periodu, “naglašava ulogu nedržavnih aktera koji pridonose pronalaženju diplomatskih rješenja” (Kos-Stanišić, Domjančić, 2021).

² Iako se obrambena diplomacija i dalje ponekad koristi tvrdom moći, nakon Hladnog rata znatno je više okrenuta prema korištenju meke moći (Kos-Stanišić, Domjančić, 2021).

Što se tiče naziva, neke države su zadržale naziv vojnog izaslanika, odnosno diplomata, dok druge svoje vojno-diplomatske predstavnike nazivaju obrambenim izaslanicima. U tom slučaju nema razlike u razini odgovornosti i poziciji vojnog izaslanika jedne države, odnosno obrambenog izaslanika druge države.

Ukoliko neka država u svom predstavništvu ima više vojno-diplomatskih predstavnika iz različitih grana, onda čelnik predstavništva nosi naziv izaslanika obrane, dok su ostali vojni izaslanik, izaslanik mornarice i izaslanik zrakoplovstva (Kos-Stanišić, Domjančić, 2021).

Republika Hrvatska je 2019. godine u Strateškom planu Ministarstva obrane za razdoblje 2020.-2022. usvojila strategiju unaprjeđenja međunarodne obrambene suradnje u kojoj se spominje i obrambena diplomacija. Također, primijenila je i prihvatila promjene u paradigmi vojne diplomacije u smjeru obrambene diplomacije, ali i svi hrvatski pojmovi koji sadrže riječ „vojno“ na engleski jezik se prevode kao „*defence*“, odnosno „obrambeno“³.

Unatoč svemu navedenom, Hrvatska je zadržala nazive vojna diplomacija i vojni izaslanik, a razlog tome, prema autorima, nalazi se u povijesnim i tradicijskim razlozima (Kos-Stanišić, Domjančić, 2021).

1.1.3. DIPLOMACIJA SIGURNOSTI

Pojam diplomacije sigurnosti javlja se u 21. stoljeću kao supstitucija obrambenoj diplomaciji. Odnosno, često se spominje u kritikama obrambene diplomacije. U tom kontekstu obrambena diplomacija je ispunila svoje zadaće demokratizacije i reformiranja sigurnosnih sektora i trebala bi postati diplomacija sigurnosti – argument je da vojne aktere u vojnoj/obrambenoj diplomaciji današnjice ionako najčešće nadgledaju civilni organi, čime se takva vrsta diplomacije još više udaljila od vojnog/obrambenog segmenta i bolje joj odgovara naziv sigurnosna, odnosno diplomacija globalne sigurnosti (Charillon, Balzacq, Ramel, 2020).

Sigurnosna diplomacija bavi se sektorom obrane te inicijativama za vladavinu prava, ljudska prava i odgovora na humanitarne krize, na način da su zadovoljene potrebe svih partnera u ovom odnosu.

³ Primjer: Hrvatska vojna akademija – Croatian Defence Academy (CDA)

Odnosno, ona povezuje sve sigurnosne institucije neke zemlje kako bi simultano djelovale kroz diplomatske procese (Kron, 2015). Iz tog razloga zagovaratelji ove pojmovne tranzicije smatraju kako je sigurnosna diplomacija povoljna alternativa pojmu obrambene diplomacije koji više ne odgovara stanju u međunarodnim odnosima i modernoj diplomaciji. Možemo kazati da se s pojmom obrambene diplomacije trenutno događa vrlo slična situacija kao i s pojmom vojne diplomacije po završetku Hladnog rata.

Još jedan primjer sveobuhvatnosti sigurnosne diplomacije proizlazi iz činjenice da korištenjem alata diplomacije sigurnosti zemlje partneri mogu pružati međusobnu potporu u borbi protiv pobunjenika, terorista, čak i za vrijeme epidemija različitih bolesti. Korištenjem ovakvog alata meke moći postiže se stabilno i sigurno okruženje povoljno za promicanje vladavine prava i ljudskih prava, ekonomsku ekspanziju partnera te obrazovanje dostupno svima (Kron, 2015).

Charillon i suradnici (2020) pišu o tome kako je segment obrane i vojske danas već tradicionalno uključen u rješavanje nekih globalnih sigurnosnih problema, jednako kao i u međunarodnoj civilno-vojnoj suradnji okrenutoj globalnom pristupu (Wendling, 2010 u Charillon, Balzacq, Ramel, 2020), što ide na ruku povezivanju tih područja djelovanja u pojam sigurnosne diplomacije. Spominju i kako je razdoblje takvog angažiranja vojske prilikom globalnih sigurnosnih ugroza intenzivirano nakon terorističkih napada 11. rujna 2001. godine, kada su započele zajedničke akcije vojnog sektora, obavještajnih službi, diplomacije i drugih organa nacionalne sigurnosti (Charillon, Balzacq, Ramel, 2020).

Sveobuhvatnost sigurnosne diplomacije očituje se u tome što povezuje sve sigurnosne aktere zemalja, što uz ostale alate podrazumijeva i vojne razmjene, združene vježbe, praksu vladavine prava i poštivanja ljudskih prava te vježbe odgovora na humanitarne katastrofe (Kron, 2015). Kos-Stanišić i Domjančić (2021) ističu da bi se terminološka dilema vojne i obrambene diplomacije u narednom razdoblju mogla razriješiti prihvaćanjem termina sigurnosne diplomacije ili diplomacije sigurnosti koji objedinjuje značenje oba pojma.

1.2. POVIJESNI RAZVOJ VOJNE DIPLOMACIJE

Jedne od prvih zabilježenih vojno-diplomatskih aktivnosti bile su pregovori zaraćenih strana o uvjetima kapitulacije i/ili prestanka sukoba i prikupljanje podataka o protivničkoj vojsci. Karagaća (2007) je napravio poveznicu s državom kao vojnom organizacijom čija je najranija misija bila vojna misija, pa je tako vojna diplomacija najstarija misija diplomacije.

Razvoj suvremene vojne diplomacije se veže uz Francusku u vrijeme Napoleonove vladavine: Francuska je prva država koja je u svoja veleposlanstva postavila vojne časnike kako bi se bavili isključivo poslovima vojske i obrane. Još 1806. godine Napoleon je postavio časnike na mjesta tajnika francuskih veleposlanstava u Beču i Berlinu kako bi pratili i izvještavali o stanju tamošnjih vojnih snaga (Karagaća, 2007).

Također, Napoleonu se pripisuje i svojevrsno prvo institucionaliziranje vojno-diplomatskih predstavnika izdavanjem Uputstva s detaljnim definicijama i opisima dužnosti časnika na spomenutim pozicijama (Karagaća (2007). Primjer Napoleona slijedile su i druge države. Institucionalizacija vojnih izaslanika u sastav diplomatskih misija odvila se krajem osamnaestog i početkom devetnaestog stoljeća (Bilandžić, 1998).

Vojna diplomacija svoj uzlet doživljava uoči Prvog svjetskog rata kada je u svijetu aktualno 215 vojno-diplomatskih predstavništava, a vojno-diplomatske aktivnosti su se (naročito tijekom rata) uglavnom svodile na obavještajno djelovanje (Kos-Stanišić, Domjančić, 2021).

Krajem Prvog svjetskog rata i određivanjem budućnosti zemalja i uspostavljanja novih međunarodnih odnosa u tim okolnostima, međunarodna zajednica je prepoznala vojnu diplomaciju kao snažan alat za pregovaranje i međunarodnu suradnju. Sukladno tome, u Drugom svjetskom ratu do izražaja dolazi vojno-diplomatski multilateralizam koji se ogleda u stvaranju paktova i vojno-političkih saveza (Ogorec, 2009).

Namjena vojne diplomacije u međunarodnim odnosima mijenjala se kroz različita povijesna razdoblja. Do pada Berlinskog zida vojna diplomacija je većinom korištena kao alat za obavještajne djelatnosti i općenito djelovanje usmjereno prema „neprijatelju“, dok je nakon Hladnog rata i mijenjanjem stanja i pozicija na globalnoj pozornici spoznata kao snažan alat za izgradnju i učvršćivanje međudržavnih odnosa. Time su otvorena vrata novom konceptu obrambene diplomacije (Kos-Stanišić, Domjančić, 2021).

1.3. FUNKCIJE I TEHNIKE VOJNE DIPLOMACIJE

Funkcije i tehnike vojne diplomacije preklapaju se s funkcijama i tehnikama diplomacije, ali se bave užim područjem djelovanja – aktivnostima vezanim za sektore vojske i obrane. Erik Pajtinka (2016) spominje pet osnovnih funkcija vojne diplomacije:

1. prikupljanje i analiza informacija o oružanim snagama i sigurnosnoj situaciji zemlje primateljice
2. promoviranje suradnje i komunikacije između oružanih snaga zemlje šiljateljice i zemlje primateljice
3. organizacija radnih posjeta djelatnika ministarstva obrane i oružanih snaga te boravka pripadnika oružanih snaga zemlje šiljateljice u zemlji primateljici
4. poticanje suradnje i potpisivanja poslovnih ugovora vezanih za oružane snage i vojnu opremu između zemlje primateljice i zemlje šiljateljice
5. predstavljanje zemlje šiljateljice, njenih oružanih snaga i ministarstva obrane na službenim ceremonijama i drugim događanjima unutar zemlje primateljice

Marinko Ogorec (2007) je uz gore navedene funkcije i tehnike vojne diplomacije dodao još i iduće tri:

1. Zaštita interesa države i oružanih snaga zemlje šiljateljice u zemlji primateljici
2. Savjetovanje veleposlanika o svim pitanjima vojne naravi
3. Unaprijeđivanje bilateralne vojne suradnje na svim razinama - točka koja zapravo objedinjuje sve funkcije i tehnike do sad navedene

Prikupljanje podataka o zemlji primateljici odnosi se na “korištenje svih legalnih sredstava za promatranje i praćenje situacije u zemlji primateljici i obavješćavanje svoje države o tome” (Karagaća, 2007, str. 101).

Često se spominje da vojni izaslanici danas za izvršavanje ove funkcije nemaju potrebe koristiti se nedozvoljenim sredstvima, jer su oružane snage većine zemalja postale otvorenije i sklonije međunarodnoj suradnji i dijeljenju informacija sa zemljama partnerima. Ipak, iako se ne potiču “drugi” načini prikupljanja informacija, prešutno se podrazumijevaju. (Karagaća, 2007)

Funkcija suradnje zemalja postala je prioritet vojno-diplomatskih aktivnosti nakon Hladnog rata, zamijenivši u tome obavještajne djelatnosti. Cilj je postići suradnju između obrambenih sektora zemalja primateljice i šiljateljice kroz širok spektar djelatnosti, kao što su školovanja i obuke, vojno-tehnička suradnja, sudjelovanja u misijama, posjeti vojnog vrha i slično. Ovdje veliku ulogu ima vojni izaslanik, na kojem je sva organizacija posjeta i sastanaka takve vrste (Karagaća, 2007).

Funkcija predstavljanja može sadržavati i zaštitu interesa zemlje šiljateljice. Dok je samo predstavljanje, kao najstarija funkcija diplomacije, svedeno većinom na prisustvovanje na ceremonijama i protokolarnim aktivnostima, zaštita interesa stavlja vojnog izaslanika u ulogu zastupnika države šiljateljice koji je dužan braniti nacionalne stavove i preuzimati obveze u ime države (Karagaća, 2007).

Izrazito je važna i savjetnička uloga vojnog izaslanika koji predstavlja stručnog savjetnika veleposlanika i ministra obrane po vojnim pitanjima, kako bi mogli donositi informirane i odgovarajuće odluke u svakom trenutku.

2. HLADNI RAT KAO TIP MEĐUNARODNIH ODNOSA

Kada govorimo o Hladnom ratu u kontekstu vrste međunarodnih odnosa, Radovan Vukadinović (2001) definira ga kao bipolarni model, koji se ujedno i najčešće poistovjećuje s razdobljem Hladnog rata. Konkretnije, piše o tome kako se „u takvu modelu međunarodnih odnosa glavni sukob zbivao između dvaju najvećih nositelja polarnih struktura, odnosno između Sovjetskog Saveza i Sjedinjenih Američkih Država“ (Vukadinović, 2001, str. 161). No, valja istaknuti da su u ovom sukobu sudjelovali i saveznici SSSR-a i SAD-a, stoga govorimo o sukobu između dva bloka – Istoku i Zapadu.

Jedan od vodećih argumenata u raspravi o bipolarnom modelu međunarodnih odnosa tijekom Hladnog rata odnosi se na nuklearno oružje, odnosno činjenicu da su od svih zemalja jedino SAD i SSSR imali dovoljnu ekonomsku moć i kapacitete za proizvodnju te vrste naoružanja. Ostatak međunarodne zajednice mogao je samo promatrati razvoj događaja jer niti jedna druga država nije mogla pokrenuti takvu akciju (Wagner, 1993).

Iako je teza o bipolarnoj podjeli svijeta tijekom Hladnog rata najzastupljenija, aktualne su neke njene kritike. Prva kritika govori o tome kako blokovi teorije bipolarizma nisu bili homogeni te su se određena neprijateljstva razvila i između država koje bi ideološki spadale pod isti blok, iako navedena teorija implicira isključivo sukobe na relaciji Istok – Zapad. Primjer su razilaženja između SSSR-a i SFRJ te SSSR i Kine kao pripadajućih Istočnom, odnosno komunističkom bloku. Također, kao primjer „trzavice“ unutar Zapadnog bloka možemo promatrati istupanje Francuske iz vojnih struktura NATO-a 1966. godine (Maurović, 2005).

Sljedeća kritika odnosi se na omjer snaga SSSR-a i SAD-a, odnosno o njihovom utjecaju, prvenstveno vojnom, na ostale zemlje svijeta. Naime, teza o bipolarnoj podjeli svijeta naglašava postojanje dviju svjetskih supersila. Dok se o SAD-a može govoriti u kontekstu svjetske (vojne, ali i gospodarske i ekonomske) supersile čija su vojna središta stacionirana na strateški važnim pozicijama u svijetu, SSSR je svoju moć distribuirao gotovo isključivo unutar svojih granica (na području istočne Europe, Srednjeg istoka i sjeveroistočne Azije). Također, SAD su bile ekonomski i gospodarski daleko moćnije i utjecajnije od SSSR-a.

Ono što je Sovjetski Savez unatoč tome svrstalo u kategoriju jedne od dviju svjetskih supersila tada (barem prema određenim teorijama) bio je njegov potencijal za sudjelovanje u utrci u nuklearnom naoružanju te distribucija vlastite vojne moći na područje kao što je Kuba. Ova kritika se svodi na činjenicu da, iako su dvije države utjecajnije od svih ostalih, ne mora značiti da su obje jednako jake – u ovom slučaju bi SAD trebao biti svjetski hegemon, a distribucija moći unipolarna (Griffiths, O'Callaghan, Roach, 2007).

Uslijed određivanja distribucije moći u hladnoratovskom razdoblju, valja uzeti u obzir kako su se sva nadmetanja SAD-a i SSSR-a odvijala u sjeni nove nuklearne ere, opasnosti i promjene koju nosi, što dodatno otežava određivanje tadašnjeg sustava distribucije moći (Griffiths, O'Callaghan, Roach, 2007). Unatoč tome, kao i kritici koja se može potkrijepiti nekim konkretnim primjerima, zaključak je da Hladni rat ipak predstavlja bipolarni tip međunarodnih odnosa ili da je pak najbliže tome.

2.1. DEFINICIJA BIPOLARIZMA

Distribucija moći u međunarodnom sustavu može biti unipolarna, multipolarna i bipolarna. Unipolarni sustav je onaj u kojem je jedna država supersila, odnosno hegemon u odnosu na ostale. Primjer multipolarnog sustava bila je Europa kroz 19. stoljeće, odnosno to je stanje u kojem su dominantne minimalno tri države, dok su u bipolarnoj podjeli svijeta dvije države ili blokovi država jednako jake i dominantne nad ostalim državama. Kao što je navedeno u prijašnjem poglavlju, razdoblje Hladnog rata - svjetske dominacije i nadmetanja SAD-a i SSSR-a i njihovih saveznika najčešće se spominje kao primjer bipolarnog odnosa moći na međunarodnoj sceni (Griffiths, O'Callaghan, Roach, 2007).

Bipolarna podjela svijeta neizbježno je stanje konstantne napetosti i nadmetanja dviju supersila - prije ili kasnije jedna od njih će dominirati u nekom od ključnih područja (naoružanje, vojni sektor, ekonomija, gospodarstvo...), a druga će učiniti sve da ju u tome dostigne i prestigne. Prema tome, u bipolarnom sustavu međunarodna je zajednica cijelo vrijeme na rubu sukoba. S druge strane, Morgenthau i Thompson (1985) bipolarnost promatraju kao mehanizam za održavanje mira: iako će se supersile sukobljavati, taj sukob će biti pod nadzorom upravo zbog simetrije moći.

Odnosno, obje će države biti svjesne da svaki njihov potez može rezultirati odgovorom konkurencije. O bipolarnom modelu distribucije moći kao ograničavajućem faktoru kod nasilnih sukoba pisao je i Waltz (1964). Naime, u situaciji kada dva hegemoni dominiraju u distribuciji moći u svijetu, druge zemlje, odnosno njihovi saveznici, im ne zaokupljaju previše pažnje, jer nisu ni izbliza dovoljno jake da bi ih mogle ugroziti ili im značajno pomoći. Na taj način sukob ostaje direktno između dvije supersile i krug nasilja se ne širi dalje.

Nakon hladnoratovskog sukoba bipolarna podjela moći u svijetu ponovno se spominje u kontekstu odnosa SAD-a i Kine kao jedine sile koja ima kapaciteta biti konkurent SAD-a kao supersili. Unatoč tome što je objektivno gledano bipolarna podjela moći opasna i danas vrlo nepopularna, ipak postoje teoretičari koji tvrde da zbog nekih svojih karakteristika takva distribucija moći u određenim situacijama može doprinijeti smanjenju nasilja i žrtava, ograničavajući ih na dva svjetska hegemoni.

2.2. KRATKI PREGLED HLADNORATOVSKIH ZBIVANJA

Temelji Hladnog rata postavljeni su kroz događaje kojima je Drugi svjetski rat završio, a koji su dali nagovijestiti da će Hladni rat biti utrka u nuklearnom naoružanju dviju supersila. Bio je to trenutak bacanja nuklearnih bombi *Little Boy* i *Fat Man* SAD-a na japanske gradove Hiroshimu i Nagasaki 1945. godine u kombinaciji s ruskom objavom rata Japanu i općenitom razilaženju u viđenju poslijeratnog svijeta SAD-a i SSSR-a. Svijet nije slutio da će, tek što je Drugi svjetski rat završio, nastupiti novi veliki sukob, između istočnog i zapadnog bloka, od čijih će posljedica strepiti čitava međunarodna zajednica. Tri godine kasnije, u lipnju 1948. godine, u Berlinu podijeljenom na istočni i zapadni nastupila je blokada, a zatim i organizacija Berlinskog “zračnog mosta” - događaji koji su produbili napetosti između dvaju blokova i predstavljaju prvu veliku hladnoratovsku krizu. Pojam sovjetske blokade Berlina odnosio se na blokiranje svih kopnenih i vodenih puteva prema zapadnom Berlinu i uvođenje nove valute, čime je Staljin namjeravao onemogućiti stvaranje neovisne Zapadne Njemačke pod okriljem zapadnih sila te stvoriti sliku o SSSR-u kao dostojnom i neustrašivom protivniku. “Zračni most” bio je odgovor zapadnih saveznika, odnosno organizacija dostave prehrambenih i drugih potrepština u zapadni Berlin zračnim putem koja se odvijala sve do rujna 1949. godine. Podjela Berlina kulminirala je 1961. godine izgradnjom Berlinskog zida (Holloway, D. U: Leffler, Painter, 2005).

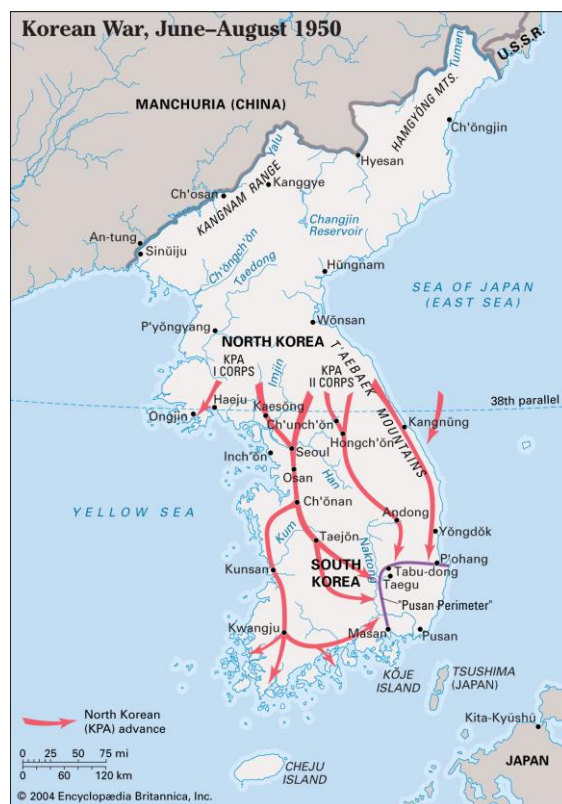


Slika 1: Podjela Berlina

Izvor: <https://www.britannica.com/place/Berlin/Berlin-divided>, pristupljeno: 07.01.2022.

“Igra živaca” nastavila se sovjetskim testiranjem nuklearne bombe koju su konstruirali prema podacima američkog Projekta *Manhattan* u kolovozu 1949. godine. Time je Staljin ponovno prezentirao SSSR kao inatljivog i nepopustljivog neprijatelja, koji je spreman pratiti SAD u svakom njihovom koraku prema nuklearnom naoružavanju, iako to u stvarnosti i nije bilo baš tako (Holloway, u: Leffler, Painter, 2005).

Već 1952. godine SAD su otišle korak dalje i testirale novu hidrogenu bombu na Maršalovim otocima pored Havaja. Odgovor SSSR-a se čekao osam godina te je 1960. Sovjetski Savez objavio da je konstruirao najveće nuklearno oružje ikad - hidrogenu bombu, koju su i testirali godinu kasnije. Jedan od sukoba koji su obilježili hladnoratovsko razdoblje bio je Korejski rat koji je trajao od 1950. do 1953. godine, a ujedno je bio i prvi vojni sukob u Hladnom ratu. Unatoč tome što se odvijao na relaciji Sjeverna Koreja i komunistički režim - Južna Koreja i kapitalističko društvo, ubrzo je postalo jasno da je ovaj sukob zapravo između SSSR-a i Kine na strani Sjeverne i SAD-a i saveznika na strani Južne Koreje, a svemu je kumovala i Trumanova doktrina: nakon što su sjevernokorejski vojnici ušli u prostor Južne Koreje s namjerom ujedinjenja dviju Koreja i širenja komunizma, aktivirala se Amerika koja se doktrinom obvezala da će se aktivno boriti protiv širenja komunizma bilo gdje u svijetu.



Slika 2: Kretanje sjevernokorejskih snaga prema Južnoj Koreji

Izvor: <https://www.britannica.com/event/Korean-War>, pristupljeno: 07.01.2022.

Rat je završio pregovorima i primirjem 1953. godine. Između Koreja je uspostavljena demilitarizirana zona, a Južna je Koreja proširila svoj teritorij (Weathersby u Leffler, Painter, 2005).

Sličan scenarij odvio se u Vijetnamu od 1959. do 1975. godine, kada su SSSR i Kina poduprle novu komunističku zajednicu Sjevernog Vijetnama, dok su SAD svojom potporom Južnom Vijetnamu pokušavale zaustaviti širenje komunizma. Sudjelovanje SAD u ovom je ratu bilo izrazito nepopularno u američkom narodu zbog stradanja velikog broja vojnika, a zbog upitne svrhe uključivanja u rat. Nakon povlačenja američkih trupa rat je završio ujedinjenjem obje strane u Socijalističku Republiku Vijetnam (Hunt, Levine u Leffler, Painter, 2005).

Još jedna velika kriza koja je obilježila Hladni rat i njegov daljnji tijek bila je Kubanska raketna kriza 1962. godine. Ova je kriza bila jedna od daleko najopasnijih u tom periodu, a njeni glavni akteri bile su obavještajne agencije SAD-a i SSSR-a. Kriza je definirana i naposljetku riješena diplomacijom o vojnim pitanjima i vojnom diplomacijom na vrhu, a prethodila je razdoblju detanta. Opširnije o njoj pisano je u idućem poglavlju.

Pored navedenih kriza u čijoj su pozadini bili vojni sukobi i nadmetanje nuklearnim naoružanjem, Hladni rat obilježila je i takozvana "svemirska utrka" na relaciji dviju svjetskih sila. Odnosila se na nadmetanje u izgradnji prve rakete koja će odletjeti u svemir, a zatim i na mjesec. Svemirska utrka počela je lansiranjem prvog sovjetskog satelita - *Sputnika* i *Sputnika* 2, dok su za to vrijeme SAD tek konstruirale svoj prvi satelit, *Explorer 1*, kojeg su u svemir lansirale 1958. godine. Idući korak bio je slanje čovjeka na mjesec što je uspjelo posadi *Apollo* 11 1968. godine čime je Amerika popravila svoj ugled koji je nakon kaskanja s izradom satelita bio narušen u američkoj javnosti (Cadbury, 2007).

Sredinom 1960-ih nastupa razdoblje detanta, odnosno normalizacije, pregovora i smirivanja odnosa SAD-a i SSSR-a. Nakon što nuklearno oružje više nije bilo dostupno samo SAD-u i SSSR-u, već i drugim državama Europe, bilo je vrijeme za stavljanje situacije pod neku vrstu nadzora i kontrole. Tako je detant označavao sklapanje brojnih sporazuma vezanih za kontrolu naoružanja i razoružanje, kao i za Europsku sigurnost općenito. Iako je javnost to očekivala, detant nije doveo do konačnog kraja Hladnog rata, već je prekinut, kao i pregovori o kontroli naoružanja, zbog razilaženja u očekivanjima SAD-a i SSSR-a (White, 1981).

2.3. KUBANSKA RAKETNA KRIZA: SVIJET NA RUBU NUKLEARNOG RATA

Nakon dužeg razdoblja ekonomske i političke kontrole nad Kubom, SAD nisu bile zadovoljne promjenom vlasti koju nakon Kubanske revolucije preuzima Fidel Castro. Njegov dolazak na vlast značio je prelazak Kube na marksističko-lenjinistički sustav, brojne anti-američke reforme te orijentiranje Kube prema komunizmu i partnerstvu sa SSSR-om. Sjedinjene Američke Države, nezadovoljne “gubitkom” Kube i njenim naginjanjem komunističkoj ideologiji, pokreću operaciju *Mungos* invazijom u Zaljevu svinja koja je rezultirala katastrofalno po SAD (Bošnjak, 2010).

S druge strane, ponukan američkim nadjačavanjem i ugrožavanjem SSSR-a po pitanju nuklearnog naoružanja te prijetnjama Kubi, Hrušov s Castrom organizira operaciju *Anadyr* i dogovaraju dostavljanje sovjetskog oružja, kao i postavljanje projektila zemlja-zrak i raketa srednjeg dometa na teritorij Kube. Akcijom je SSSR trebao steći stratešku prednost naspram SAD-a i NATO saveza, a Kuba je trebala odbiti SAD od ponovnih napada (Weaver, 2014).

Ubrzo su obavještajne službe primijetile pojačan promet sovjetskih brodova prema Kubi i zaprimile podatke *humint*⁴-a koji su ukazivali na potrebu pojačanog motrenja područja oko San Cristobala. Povećan je broj preleta zrakoplova U-2, što se ispostavilo ključno za daljnji rasplet događaja: dobiveni su obavještajni podaci o postavljenim projektilima i raketama.

⁴ Human intelligence

Pozitivna činjenica za cijeli svijet bila je što su raketna postrojenja otkrivena dovoljno rano da SAD može ispregovarati njihovo uklanjanje bez upotrebe sile (Weaver, 2014).



Slika 3: Domet sovjetskih projektila postavljenih na Kubi

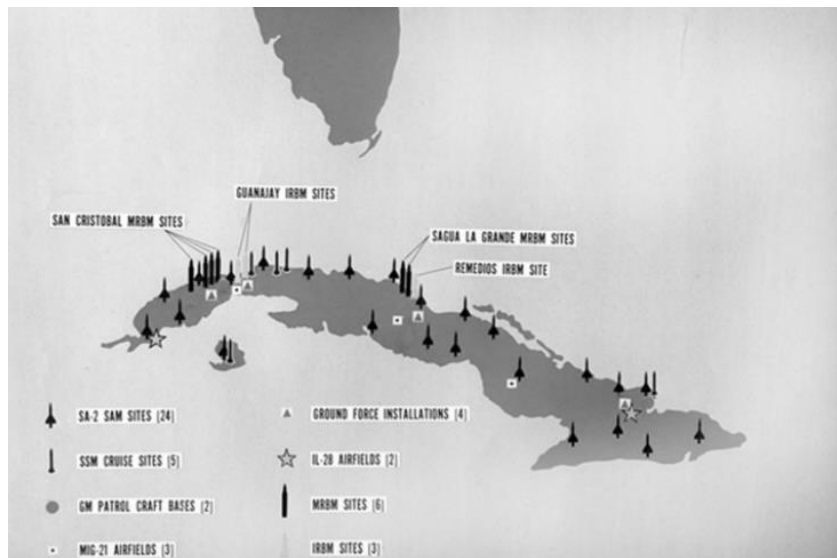
Izvor: Weaver, M. E. (2014) *The Relationship between Diplomacy and Military Force: An Example from the Cuban Missile Crisis*. *Diplomatic History* 38(1), 137-181

Ipak, diplomatsko rješavanje krize u početku nije bila jedina opcija. Po otkrivanju postrojenja, Kennedy je osnovao *Ex Comm*⁵ - Izvršni odbor vijeća nacionalne sigurnosti, tijelo koje je bilo zaduženo za analizu stvarne opasnosti raketnih postrojenja za Ameriku i pronalazak optimalnog odgovora na novootkrivenu situaciju. Isprva je odbor donio dvije moguće opcije:

1. Napad ratnog zrakoplovstva koji bi uništio raketna postrojenja, bez ikakvog upozorenja ili pokušaja pregovaranja o njihovom uklanjanju,
2. Postizanje sporazuma o uklanjanju postrojenja diplomatskim putem, ali uz prijetnju vojne sile kao element zastrašivanja i poticanja na diplomatsko rješenje.

⁵ Executive Committee of the National Security Council

Naposljetku je odlučeno kako je druga opcija bolji izbor, kako za SAD, tako i za globalnu sigurnost. Ipak je postojala svijest o tome da SAD nije jedini koji posjeduje nuklearno naoružanje i o potencijalnoj katastrofi svjetskih razmjera koju bi mogla pokrenuti prva opcija američkog odgovora na krizu. Tako je odluka pala na pomorsku blokadu (poznatu i kao “karantena”) Kube u kombinaciji s diplomatskim pregovorima i prijetnjom vojnom akcijom. Kako bi se osigurala legalnost ovog američkog poteza, osim izmjene termina “blokada” u “karantena⁶”, Kennedy i njegovi dužnosnici su se pobrinuli da imaju pokriće za legalnost svog poteza u člancima šest⁷ i osam⁸ Rio pakta te potporu i suglasnost Organizacije američkih država (OAS) (Weaver, 2014).



Slika 4: Pozicije sovjetskih projektila na Kubi

Izvor: Weaver, M. E. (2014) *The Relationship between Diplomacy and Military Force: An Example from the Cuban Missile Crisis*. *Diplomatic History* 38(1), 137-181

Usljedila je razmjena diplomatskih nota i pregovori između Bijele kuće i Kremlja, kao i međusobno predbacivanje odgovornosti za krizu i optužbe o provociranju oružanog sukoba.

⁶ Riječ “blokada” previše bi asocijala na Berlinsku blokadu SSSR-a (Weaver, 2014).

⁷ Članak 6. definira kako se u slučaju ugroze teritorija, suverenosti ili političke neovisnosti bilo koje američke države ili općenito mira na američkom kontinentu, agresijom ili bilo kakvim konfliktom, sastaje Savjetodavno tijelo koje zatim odlučuje o mjerama pomoći žrtvama agresije i kolektivnoj obrani mira i sigurnosti Kontinenta (oas.org, pristupljeno 25.01.2023.)

⁸ Članak 8. definira mjere oko kojih se Savjetodavno tijelo može složiti i primijeniti za svrhe Ugovora (oas.org, pristupljeno 25.01.2023.)

Ipak, koliko god su se razlikovali svjetonazori Sjedinjenih Američkih Država i Sovjetskog Saveza tada, po završetku razdoblja Kubanske krize ispostavilo se da dijele neke zajedničke interese: podjela Europe, kontrola naoružanja i razoružanje te sigurnost da posrednički ratovi u zemljama trećeg svijeta neće dovesti do njihovog direktnog sukobljavanja – sve su to činjenice zbog kojih je bilo moguće moderirati sukob i naposljetku doći do zajedničkog rješenja (Griffiths, O'Callaghan, Roach, 2007).

Tijekom trajanja krize, veliku ulogu u držanju situacije pod kontrolom imao je tadašnji glavni tajnik UN-a U Thant, koji je tek netom prije krize počeo obnašati tu dužnost. Novi tajnik je upućivao pritužbe i prijedloge stranama u sukobu, prenosio poruke, posjećivao Kubu i obavljao druge zadaće medijatora i posrednika između dviju strana te svijet velikim dijelom upravo njemu može zahvaliti što Kubanska kriza nije prerasla u nuklearni rat (Dorn i Pauk, 2009). Produkt takvih bilateralnih pregovora uz monitoring UN-a bilo je i uspostavljanje Crvene linije, direktne telefonske linije Bijela kuća - Kremlj, što se smatra jednim od većih diplomatskih uspjeha tog razdoblja. Naposljetku, SAD i SSSR postigle su kompromis. Sovjetski Savez je pristao ukloniti projektile s kubanskog područja, a zauzvrat su se SAD obvezale da neće napasti Kubu te da će ukloniti projektile iz Turske i Italije (Weaver, 2014). Ujedinjeni Narodi, na čelu s U Thantom djelovali su i kao nadzorni organ po postizanju dogovora i tijekom završnih pregovora. Upravo se Thant pobrinuo da postrojenja s Kube zbilja budu pravovremeno uklonjena tako što je osobno oputovao na Kubu provjeriti tijek njihovog ukljanjanja te je bio potpora u verifikaciji postignutih sporazuma (Dorn i Pauk, 2009).



Slika 5: U Thant: Glavni tajnik Ujedinjenih Naroda od 1961. do 1972. godine
Izvor: Dorn, A. W., Pauk, R. (2009) *Unsung Mediator: U Thant and the Cuban Missile Crisis*. *Diplomatic History* 33(2), 261-292

Postoje hipoteze o tome da je kroz Kubansku krizu Sovjetski Savez postigao veliku većinu, ako ne i sve svoje stvarne ciljeve: micanje Kube iz interesne sfere SAD-a i uklanjanje projektila iz Turske i Italije što je bio velik strateški gubitak za NATO savez, dok upotreba raketa nikada zapravo niti nije bila u planu (Horelick, 1963). Bile one istinite ili ne, svijet je za dlaku izbjegao Treći svjetski rat, a vojna diplomacija je u tome bila jedan od glavnih alata. Zaključno, neki od vojno-diplomatskih poteza tadašnjih kreatora politika koji su utabali put pozitivnom ishodu bile su obavještajne akcije koje su obilježile kako Kubansku krizu, tako i čitav Hladni rat, multilateralni i bilateralni pregovori visokih vojnih dužnosnika i političara, prikrivene akcije koje su se ogledale u ideološkim propagandama obiju strana te potpisivanje sporazuma koji su obilježili završetak sukoba, što je detaljnije obrađeno u poglavlju „Uloga vojne diplomacije u rješavanju Kubanske raketne krize“.

3. VOJNA DIPLOMACIJA ZA VRIJEME HLADNOG RATA

Hladni rat nije prerastao u oružani sukob između ostalog stoga što su se njegovi glavni akteri usredotočili na korištenje diplomatskih metoda, umjesto oružanog sukoba, prilikom suočavanja s različitim krizama i napetostima. Veliku ulogu u takvom izboru igrala je svijest o posljedicama koje bi eskaliranje sukoba u kombinaciji s postojećom količinom nuklearnog oružja imala po cijeli svijet.

Karagaća (2007) piše kako su detant, pregovori o smanjenju i ograničenju naoružanja i oružanih snaga država te pregovori o razoružanju produkt vojno-diplomatskih akcija koje su obilježile period nakon Drugog svjetskog rata. Status vojno-diplomatskih aktivnosti i njihov značaj u određenim periodima podijelio je u nekoliko vremenskih etapa, a tijekom Hladnog rata u dvije:

1. Od 1945. godine do kraja 60-ih godina prošlog stoljeća: razdoblje bipolarizacije međunarodnih odnosa i sukoba među blokovima, koje je oblikovalo “obilježja i ograničenja” (Karagaća, 2007, str. 95) tadašnjih vojno-diplomatskih odnosa svih zemalja svijeta, čak i onih koje nisu bile dio niti jednog bloka, ali ih posljedice razmirica nisu mimoišle.
2. Od početka 70-ih do kraja 80-ih godina prošlog stoljeća: razdoblje tijekom kojeg su “popuštanje napetosti ..., početak pregovora o razoružanju i smanjenu naoružanja i politika nesvrstanosti ... doprinijeli zatopljanju i normalizaciji političkih, diplomatskih i vojno-diplomatskih odnosa između blokovskih država i intenziviranju odnosa sa zemljama trećeg svijeta.” (Karagaća, 2007, str. 95)

U sljedećem poglavlju riječ će biti o vojno-diplomatskim alatima korištenim od SSSR-a i SAD-a u Hladnom ratu, a u svrhu izbjegavanja nuklearne katastrofe. Pri tome se kao metoda koristi studija slučaja Kubanske raketne krize. Studija slučaja biti će na primjeru Kubanske raketne krize.

3.1. KORIŠTENJE VOJNO-DIPLOMATSKIH METODA I TEHNIKA (SAD I SSSR)

Ranije je u radu spomenuto kako se vojna diplomacija od Prvog svjetskog rata, pa sve do pada Berlinskog zida svodila na obavještajno djelovanje i usmjeravanje prema “neprijatelju” (Kos-Stanišić, Domjančić, 2021). Oba bloka su najviše važnosti pridavala otkrivanju neprijateljskih namjera i kapaciteta s jedne strane, te protuobavještajnom djelovanju, kontrašpijunaži i sigurnosti informacija koje posjeduju s druge strane (Domingo, 2010).

Unatoč tome što je SSSR imao dužu i opsežniju povijest korištenja obavještajnih metoda na čelu s KGB⁹-om i GRU¹⁰, SAD su također aktivno koristile svaku priliku za prikupljanje obavještajnih podataka i stjecanje prednosti u odnosu na poteze SSSR-a. Prvi korak u tome bila je centralizacija obavještajnog djelovanja osnivanjem CIA kao krovne institucije 1947. godine, nakon što je osam godina tu dužnost obnašala FBI (Sulick, 2015).

Jedan od najranijih i najpoznatijih programa špijunskih satelita pokrenut od DARPA¹¹ i CIA, bio je *Corona* satelit za fotografsko izviđanje. Kroz sto četrdeset i pet lansiranja (uspješnih i neuspješnih), *Corona* je omogućila SAD-a uvid u vojne mete i strateške sposobnosti Sovjetskog Saveza, čime im je uštedjela vrijedne resurse i vrijeme.¹² Naposljetku je upravo “satelit za fotografsko izviđanje SAD-a odigrao ključnu ulogu u sprječavanju nuklearnog rata.” (Sulick, 2015) Sovjeti su također bili svjesni važnosti *photint*¹³-a te su lansirali serije satelita pod nazivima Zenit i Yantar. Njihova namjena bila je prikupljanje “fotografija, radarskih snimki, infracrvenih upozorenja i kartografskih elemenata” (Riehle, 2022, str. 254).

Još jedan potez CIA-e usmjeren ka prikupljanju podataka o SSSR bila je konstrukcija Glomar Expressa 1974. godine, kako bi se s dna Tihog oceana izvukla sovjetska podmornica i iz nje dostupni materijali o sovjetskim sposobnostima i naoružanju. Operacija je bila upitnog uspjeha obzirom da se podmornica pri izvlačenju raspala i na površinu su izvučeni samo manji dijelovi. Također, nisu pronađeni niti značajni podaci obavještajne prirode (Sulick, 2015).

⁹ Komitet Gosudarstvennoy Bezopasnosti: Odbor za nacionalnu sigurnost (britannica.com, pristupljeno 25.01.2023.) LIT

¹⁰ Glavnoye Razvedyvatelnoye Upravlenie: Glavna obavještajna uprava (britannica.com, pristupljeno 25.01.2023.) LIT

¹¹ Defense Advanced Research Projects Agency (britannica.com, pristupljeno 25.01.2023.) LIT

¹² NGA - National Geospatial-Intelligence Agency, *NGA in History - Defining Moments: CORONA Program*, https://www.nga.mil/defining-moments/CORONA_Program.html, pristupljeno 16.12.2022.

¹³ Photo intelligence

Jedan od značajnijih (a tijekom Kubanske raketne krize i najznačajniji) američkih obavještajnih poteza bilo je polijetanje U-2 špijunskih zrakoplova. Zrakoplovi su uspjeli otkriti položaje sovjetskih projektila na Kubi i sovjetske pošiljke vojne opreme i naoružanja upućenih prema Kubi. Američka vojska tako je stekla primjetnu obavještajnu prednost u začetku krize te ponovno uštedjela na svojim resursima koje je mogla koristiti ciljano i pravovremeno (Domingo, 2010). Sovjeti su kao ekvivalent zrakoplovu Lockheed U-2 konstruirali Jakovljev Jak-25RV, unutar NATO saveza kodnog naziva “*Mandrake*”, koji je kasnije zamijenjen modelom MiG-25R “*Foxbat*” (Gordon, Komisarov, 2014). Jak-25 redovito je nadlijetao prostor Pakistana, Indije, Kine, sjevernog Japana i Zapadne Europe vjerojatno kako bi se prevenirala protuzračna obrana NATO saveza. Između ostalog, piloti ovog zrakoplova trebali su i pronaći slabe točke U-2 i načine na koji ga se može oboriti (Hrvatski vojnik, 2010). Godine 1960. u tome su uspjeli: sovjetski projektil zemlja-zrak pogodio je zrakoplov U-2. Pilot Francis Gary Powers nesreću je preživio bez ozljeda i završio u sovjetskom zarobljeništvu. SSSR pod vodstvom Nikite Khrushcheva koristio je Powersa i rekonstruirane dijelove zrakoplova U-2 kako bi razotkrio SAD i njihov špijunski angažman¹⁴.

Pored obavještajnih aktivnosti, vojna diplomacija u Hladnom ratu očitovala se i u prikrivenim akcijama (*covert actions*) tajnih službi. Tijekom Hladnog rata KGB je koristio dezinformiranje, propagandu i psihološko ratovanje u svrhu ekspanzije komunizma, dok je CIA tu istu ekspanziju pokušavala ograničiti također korištenjem prikrivenih akcija. Takvi postupci okarakterizirani su kao “zlatna sredina” između diplomacije i vojnog djelovanja (Sulick, 2015).

Vojna diplomacija korištena je i kao jedan od glavnih alata za okončanje Hladnog rata, tijekom godina detanta i u procesu razoružanja. Kod procesa razoružanja, prvi korak bio je smanjiti disproporciju u količini naoružanja istočnog i zapadnog bloka, a zatim dovesti strane “za stol”. Najznačajniju ulogu u tome imala je multilateralna vojna diplomacija - od osnivanja Komisije za razoružanje, pa do prvih potpisanih sporazuma kao što su Sporazum o zabrani eksperimenata nuklearnim oružjem u atmosferi, svemiru i pod vodom te Sporazum o Antarktici. Nakon što su postignuti uvjeti za razdoblje detanta, SSSR i SAD koristili su diplomatske kanale za postizanje novih sporazuma o razoružanju SALT I START, ali i uspostavu tzv. “crvene linije” za direktnu komunikaciju na relaciji Bijela kuća - Kremlj (Ogorec, 2008).

¹⁴ *U-2 Overflights and the Capture of Francis Gary Powers, 1960*, Office of the Historian, Foreign Service Institute, United States Department of State, history.state.gov

Vojna diplomacija bila je od velikog značaja tijekom Hladnog rata. Počevši od obavještajnih djelatnosti oba bloka u samom početku i tijekom sukoba, pa sve do njegovog kraja kada je korištena kao alat za ponovno uspostavljanje ravnoteže i komunikacije na relaciji Istok-Zapad. Upravo su multilateralnim kanalima i diplomatskim pregovorima postignuti brojni sporazumi koji su rezultirali smanjenjem količine naoružanja i njegovog korištenja koje je godinama držalo svijet u neizvjesnosti. Osobito važnu ulogu vojna diplomacija imala je i u okončanju Kubanske raketne krize, o čemu više u idućem poglavlju.

3.2. ULOGA VOJNE DIPLOMACIJE U RJEŠAVANJU KUBANSKE RAKETNE KRIZE

Tijekom Kubanske krize vojno-diplomatske metode i tehnike korištene su u obavještajne i protuobavještajne svrhe (baš kao i kroz cijeli Hladni rat) i upravo su one određivale postupke državnog vrha kroz krizu. Također, vojna diplomacija na vrhu, na izravnoj relaciji Bijela kuća - Kremlj, dovela je sukobljene strane do mirnog rješavanja sukoba.

U samom začetku krize, nakon što je Kennedy primio informaciju o raketnim postrojenjima na Kubi, trebalo je donijeti odluku o odgovoru SAD-a. Nakon brojnih sastanaka *Ex Comm*-a, došlo se do zaključaka da bi najproduktivnija akcija bila kombinacija vojnog i diplomatskog djelovanja. Primarni cilj bio je postići dogovor diplomatskim kanalima, uz "sjenu vojne prijetnje" koja bi diplomatsko rješenje spora učinila još atraktivnijim. Odnosno, unatoč pregovorima koji su bili aktualni, SAD su se aktivno spremale za invaziju i time vojnu akciju učinili stvarnom prijetnjom, a ne apstrakcijom, što se ispostavilo kao najbolja moguća opcija u datom trenutku (Weaver, 2014).

Nakon što se nametnuo takav pravac djelovanja da će vojna diplomacija dovesti do mirnog rješavanja krize, američki vrh na čelu s Kennedyjem počeo je donositi odluke temeljene na dostupnim obavještajnim podacima. Primjerice, temeljem informacija prikupljenih *photint*-om Kennedy je donio odluku o karanteni kubanskog pomorskog područja koja je, naposljetku, zajedno s diplomatskim naporima obje strana u sukobu, dovela do mirnog rješavanja krize.

Kada bi raketni sustavi bili otkriveni nakon postavljanja i u punoj operativnoj spremnosti, pregovori o njihovom povlačenju vjerojatno bi tekli u drugom smjeru ili uopće ne bi došlo do njih. Također, podaci dobiveni *photint*-om bili su čvrst dokaz, odnosno alat SAD-a i saveznika za diplomatski pritisak na SSSR (Domingo, 2010).

Također, bitnu ulogu u stabiliziranju krize imao je *imint*, odnosno podaci dobiveni satelitskim izviđanjem. Slike dobivene *Corona* satelitom u ranoj fazi Krize dale su političkom vrhu SAD-a jasnu predodžbu o tome u kojoj je fazi spremnosti suprotstavljena strana. Takva spoznaja spriječila je impulzivne “preventivne” vojne poteze SAD-a prema Kubi i SSSR-u i pokazala da ima prostora za diplomatsko rješenje sukoba (Weaver, 2014).

Isti efekt postignut je podacima *humint*-a, primjerice onima dobivenim od pukovnika Olega Penkovskyja iz GRU. Unatoč tome što se mišljenja o benefitima tih informacija i danas razlikuju (postoje tvrdnje kako nisu bile od značajne obavještajne koristi), dobivena saznanja o operativnoj (ne)spremnosti projektila svakako su SAD-ma bile poruka kako nije potrebno reagirati vojnom silom (Domingo, 2010).

Zaključno, korištenje obavještajnih alata SAD-a tijekom Kubanske krize bilo je uspješno i produktivno - vojni i državni vrh je dobio dovoljno podataka o stvarnom stanju “na terenu” kako bi s uspjehom koristio diplomatske kanale za rješavanje krize (Domingo, 2010). Sporazum koji je naposljetku postignut sa SSSR-om bio je produkt strateškog korištenja vojnog pritiska i diplomatskih akcija koje su bile međuovisne cijelo vrijeme trajanja krize. Uspjeh je u zemljama NATO saveza dočekan kao Kennedyjeva velika diplomatska pobjeda, s velikim olakšanjem i odobravanjem (Weaver, 2014).

4. ZAKLJUČAK

Nedvojbeno je da je u vojnoj diplomaciji sve manje „vojnog“, a sve više „obrambenog“ i stoga ne čudi tranzicija sve većeg broja zemalja na terminologiju obrambene diplomacije obzirom da ona više nije ista kao što je bila za vrijeme blokovske podjele svijeta.

Kritičari koncepta svoja uvjerenja temelje na argumentima da su pojmovi vojna i obrambena diplomacija istoznačnice, odnosno smatraju da je vojna diplomacija promijenila smjer djelovanja uslijed različitih okolnosti, ali da nema potrebe za promjenom naziva. Njihova argumentacija je razumljiva i jasna, ali valja uzeti u obzir da međunarodna zajednica sve više teži pojmovnoj demilitarizaciji. Odnosno, u svrhu stvaranja prijateljske klime i poticanja na međunarodnu suradnju i stabilnost u svijetu, izraz „vojno“ se sve više zamjenjuje pojmovima „obrambeno“ ili čak „sigurnosno“. Još jedna terminološka nedorečenost prisutna je kod pojma vojnog ili obrambenog izaslanika. Neovisno o tome za korištenje kojeg izraza se opredijelila zemlja šiljateljica, status izaslanika, kao niti njegova hijerarhija odgovornosti se ne mijenjaju (osim ako u vojnom izaslanstvu ne postoje i vojni i obrambeni izaslanici).

Jasno je da je promjena terminologije iz vojne u obrambenu diplomaciju napravila pomutnju na prostorima gdje nije napravljena potpuna tranzicija pojmova. No, sve upućuje na to da će i termin „obrambena“ u skoro vrijeme biti zamijenjen terminom „sigurnosna“ koji nas još korak udaljava od vojne sfere prema civilnoj, a dovoljno je sveobuhvatan.

Vojna diplomacija se kroz povijest dokazala kao važan element međunarodnih odnosa, neovisno o stanju i klimi na međunarodnoj pozornici. No, kada se uspoređi korištenje vojno-diplomatskih alata do završetka Hladnog rata i nakon, primjetno je da je fokus promijenjen s uglavnom obavještajnog djelovanja prema stvaranju pozitivnog međunarodnog okruženja i suradnje na području obrane. U hladnoratovskom razdoblju vojna je diplomacija odigrala veliku ulogu u prevenciji nuklearnog sukoba. U brojnim krizama kroz koje je svijet prolazio u tom periodu, obavještajno djelovanje i vojna diplomacija na vrhu bili su glavni alati korišteni od strane aktera sukoba. Obavještajnim djelovanjem ciljalo se doći do podataka o spremnosti i kapacitetima neprijatelja te prema tome procijeniti kakva bi reakcija bila primjerena, a sve s dozom opreza zbog svjesnosti o količini nuklearnog naoružanja kojeg su zemlje tada posjedovale i opasnosti koju to nosi.

Unatoč dužoj povijesti obavještajnih službi SSSR-a, SAD su na vrijeme uvidjele važnost centralizacije i organizacije tog sektora, kada na pozornicu stupa CIA. Korištenje špijunskih satelita i zrakoplova s obje strane, kao i izvori *humint*-a, bili su jedan od glavnih izvora informacija u Hladnom ratu. Još jedan od bitnih alata za stjecanje prednosti bile su prikrivene akcije, odnosno propaganda ideologija, psihološko ratovanje i širenje dezinformacija, također pod okriljem obavještajnih struktura - KGB-a, GRU i CIA-e. Multilateralna vojna diplomacija odigrala je i ključnu ulogu u procesu razoružanja i kontrole naoružanja kroz brojne pregovore i potpisane sporazume, kao i tijekom razdoblja detanta kada je uspostavljena "crvena linija" između Bijele kuće i Kremlja, što se smatra jednim od najvećih vojno-diplomatskih uspjeha.

Kubanska raketna kriza, čija bi eskalacija imala dalekosežne posljedice, nije se pretvorila u veliki nuklearni sukob zbog odluke tadašnjih kreatora politika o kombinaciji vojnih i diplomatskih alata za prevenciju sukoba i postizanje dogovora umjesto vojne akcije kao odgovora na sovjetsku provokaciju. Primjerice, Kennedy i njegovi savjetnici prikupljali su informacije o statusu sovjetskih planova i njihovim stvarnim kapacitetima *photint*-om, *imint*-om i *humint*-om, a zatim su prema tome kreirali odgovor SAD-a i zemalja saveznica. Obzirom da su dobiveni obavještajni podaci upućivali na to da sovjeti i postavljena raketna postrojenja u datom trenutku ne predstavljaju realnu prijetnju, bilo je prostora za dogovore i postizanje sporazumnog rješenja. Kennedy i saveznici su to iskoristili, uz sjenu vojne prijetnje koja je sporazum trebala učiniti još primamljivijom opcijom suprotstavljenoj strani, u čemu su uspjeli. Ova akcija okarakterizirana je kao Kennedyjev veliki diplomatski uspjeh, a vojna diplomacija još se jednom dokazala kao izvrstan alat za izbjegavanje korištenja elemenata "tvrde moći".

Vojna diplomacija i diplomacija na vrhu nedvojbeno su odredile kakav će biti rasplet događaja u Hladnom ratu. Svijet je bio na ivici nuklearnog rata i bio je dovoljan jedan nepromišljeni potez koji bi možda i donio trenutnu prednost nekome, da situacija krene u sasvim drugom smjeru. Možda bi svijet kakvog danas poznajemo izgledao potpuno drugačije. Neovisno o tome kakav bi ishod bio, diplomatski i vojno-diplomatski uspjesi Hladnog rata utkali su put međunarodnoj otvorenosti, multilateralnoj i bilateralnoj suradnji te savezništvu kojem svjedočimo danas. NATO savez, svrha njegovog postojanja i aktivnosti koje provodi primjer su vojno-diplomatskog djelovanja danas, a vrijednosti koje promiče imaju, između ostalog, kao cilj spriječiti ponovni veliki svjetski sukob. Neovisno o tome koristimo li termin vojna, obrambena ili pak sigurnosna diplomacija, bitno je osvjestiti dostupne alate meke moći i sporazumnih pregovora i ne zanemariti njihovu moć utjecaja na razvoj situacije.

5. LITERATURA

Knjige:

- Barridge, G.R. (2007) *Diplomacija – teorija i praksa*. Zagreb: Fakultet političkih znanosti
- Bilandžić, M. (1998) *Diplomacija i obavještajna aktivnost*. Zagreb: Ministarstvo unutarnjih poslova Republike Hrvatske
- Brajdić Vuković, M. i dr. (2021) *Kvalitativna studija slučaja: od ideje do realizacije*. Rijeka: Sveučilište u Rijeci, filozofski fakultet (e-knjiga)
- Cadbury, D. (2007) *The Space Race: The Battle to Rule the Heavens*. New York: Harper Collins
- Griffiths, M., O'Callaghan, T. Roach, S. C. (2007) *International Relations: The Key Concepts*. London i New York: Routledge
- Gordon, Y., Komisarov, D. (2014) *Soviet Spyplanes of the Cold War*. Barnsley: Pen and Sword Aviation
- Ibler, V. (1987) *Rječnik međunarodnog javnog prava*. Zagreb: Informator
- Kron, N. D. (2015) *Security Diplomacy: Beyond Defence*. Baltimore, Maryland: Johns Hopkins University
- Mamaux, A. (2015) *The Cold War - Superpower Tensions and Rivalries*. Oxford: Oxford University Press
- Morgenthau, H. J., Thompson K. W. (1985) *Politics Among Nations: The Struggle for Power and Peace*. New York: Knopf, Random House
- Nick, S. (2010) *Diplomacija*. Zagreb: Visoka škola međunarodnih odnosa i diplomacije
- Nick, S. (1997) *Diplomacija: metode i tehnike*. Zagreb: Barbat
- Ogorec, M. (2005) *Vojno-diplomatska praksa*. Zagreb: Golden marketing – Tehnička knjiga
- Riehle, K. P. (2022) *Russian Intelligence - A Case-based Study of Russian Services and Missions Past and Present*. Brookmont: National Intelligence University

Vukadinović, R. (2001) *Međunarodni odnosi od hladnog rata do globalnog poretka*. Zagreb: Agencija za komercijalnu djelatnost

Vukadinović, R. (2004) *Politika i diplomacija*. Zagreb: Politička kultura

Zečević, M. (1990) *Vojna diplomatija*. Beograd: Vojnoizdavački i novinski centar

Zbornici:

Charillon, F., Balzacq, T., Ramel, F. (2020) *Defence Diplomacy*. U: Charillon, F., Balzacq, T., Ramel, F. (ur.) *Global Diplomacy: An Introduction to Theory and Practice* (str. 267-278). Palgrave Macmillan (e-knjiga)

Domingo, F. C. (2010) *Intelligence Success and Failiures: Revisiting the Cuban Missile Crisis*. U: OSS Digest – A Forum for Security and Defence Issues, 1st quarter 2010 (str. 39-50)

Hunt, M. H., Levine, S. I. (2005) *Revolutionary Movements in Asia and The Cold War*. U: Leffler, M. P., Painter, D. S. (ur.) *Origins of the Cold War - An International History*. (str. 265-283). New York i London: Routledge

Karagaća, M. (2007) *Diplomatija i vojna diplomatija*. U: Janković, P. (ur.), *Zbornik devete Škole reforme sektora bezbednosti* (str. 85-120). Beograd: ISAC fond

Ogorec, M. (2009) *Hrvatska vojna diplomacija u sustavu kolektivne sigurnosti*. U: Smerić, T. i Sabol, G. (ur.), *Sigurnost i obrana Republike Hrvatske u euroatlantskom kontekstu* (str. 185-205). Zagreb: Institut društvenih znanosti Ivo Pilar

Weathersby, K. (2005) *Stalin and the Korean War*. U: Leffler, M. P., Painter, D. S. (ur.) *Origins of the Cold War - An International History*. (str. 265-283). New York i London: Routledge

Članci u časopisima:

Blight, J. G., Welch, D. A. (1998) *The Cuban Missile Crisis and Intelligence Performance*. *Intelligence and National Security* 13(3), 173-217

Dorn, A. W., Pauk, R. (2009) *Unsung Mediator: U Thant and the Cuban Missile Crisis*. *Diplomatic History* 33(2), 261-292

Drab, L. (2018) *Defence diplomacy – an important tool for the implementation of foreign policy and security of the state*. *Security and Defence* 20(3), (57-71)

Kos-Stanišić, L., Domjančić, S. (2021) *Diplomacija u međunarodnim odnosima: od vojne diplomacije preko obrambene diplomacije do diplomacije sigurnosti?* Anali hrvatskog politološkog društva: časopis za politologiju 18(1), 279-30

Maurović, M. (2005) *Hladni rat: (ne)definicija, početak, interpretacije, percepcije i identifikacije, povezanost unutarnje i vanjske politike.* Pro Tempore 2 (2), 45-60

Ogorec, M. (2007) *Vojna diplomacija nekad i danas.* Hrvatski vojnik (156), str. 20

Ogorec, M. (2008) *Vojna diplomacija u procesu razoružanja (II dio).* Hrvatski vojnik (178), str. 20

Pajtinka, E. (2016) *Military Diplomacy and Its Present Functions.* Security Dimensions: International and National Studies 20(20), 179-194

Sulick, M. J. (2015). *Guide to Study of Intelligence - Intelligence in the Cold War.* The Intelligencer - Journal of U.S. Intelligence Studies (21), 47-52

Väyrynen, R. (1995) *Bipolarity, Multipolarity, and Domestic Political Systems.* Journal of Peace Research 32(3), 361-371

Wagner, H. R. (1993) *What was Bipolarity?* International Organization 47(1): 77-106.

Waltz, K. (1964) *The Stability of a Bipolar World.* Daedalus 93(3): 881-909

Weaver, M. E. (2014) *The Relationship between Diplomacy and Military Force: An Example from the Cuban Missile Crisis.* Diplomatic History 38(1), 137-181

White, B. (1981) *The Concept of Detente.* Review of International Studies 7(3), 165-171)

Memorandum:

Horelick, A. L. (1963) *The Cuban Missile Crisis: An Analysis of Soviet Calculations and Behaviour.* United States Airforce - Project Rand. Santa Monica, California

Članci na internetskim stranicama:

Bošnjak, M. (2010) *Kubanska raketna kriza.* povijest.net, <https://povijest.net/kubanska-raketna-kriza/>, pristupljeno 09.08.2022.

Berlin Divided. Encyclopedia Britannica, <https://www.britannica.com/place/Berlin/Berlin-divided>, pristupljeno: 07.01.2022.

Office of the Historian, United States Department of State, *Detente and Arms Control 1969-1979*, <https://history.state.gov/milestones/1969-1976/detente>, pristupljeno 31.12.2022.

History (2021) *Korean War Begins*, <https://www.history.com/this-day-in-history/korean-war-begins>, pristupljeno 31.12.2022.

History (2022) *The Space Race: Timeline, Cold War & Facts*, <https://www.history.com/topics/cold-war/space-race>, pristupljeno 31.12.2022.

History (2022) *Vietnam War*, <https://www.history.com/topics/vietnam-war/vietnam-war-history>, pristupljeno 31.12.2022.

Department of International Law - OAS, *Multilateral Treaties: Inter-American Treaty of Reciprocal Assistance*, <http://www.oas.org/juridico/english/treaties/b-29.html>, pristupljeno 25.01.2023.

Jakovljević Jak-25 (2020) *Hrvatski Vojnik* (247-248), <https://hrvatski-vojnici.hr/jakovljevi-c-jak-25/>, pristupljeno 27.12.2022.

Millet, A. R. (2022) *Korean War 1950-1953*. Encyclopedia Britannica, [/www.britannica.com/event/Korean-War](https://www.britannica.com/event/Korean-War), pristupljeno 07.01.2022.

NGA - National Geospatial-Intelligence Agency, *NGA in History - Defining Moments: CORONA Program*, https://www.nga.mil/defining-moments/CORONA_Program.html, pristupljeno 16.12.2022.

U-2 Overflights and the Capture of Francis Gary Powers, 1960, Office of the Historian, Foreign Service Institute, United States Department of State, <https://history.state.gov/milestones/1953-1960/u2-incident>, pristupljeno 27.12.2022.

SAŽETAK I KLJUČNE RIJEČI

Vojna diplomacija u nekom svom obliku postoji od kad je i države. Kroz različita razdoblja u povijesti, kako se funkcija vojne diplomacije mijenjala, tako se počela nazivati drugim sinonimima. Tako se od hladnoratovske vojne diplomacije usredotočene na obavještajno djelovanje razvio pojam obrambene diplomacije koja je prebacila fokus s vojne komponente k multilateralnoj suradnji i uključivanju civilne strukture. Naposljetku, javio se i pojam sigurnosne diplomacije koji ju još više udaljava od vojnog sektora. Korištenje vojno-diplomatskih metoda i tehnika SAD-a, SSSR-a i trećih strana tijekom Hladnog rata presudilo je u prevenciji izbijanja nuklearnog sukoba, što je osobito primijetno u Kubanskoj raketnoj krizi.

Ključne riječi: Vojna diplomacija, obrambena diplomacija, sigurnosna diplomacija, Hladni rat, Sjedinjene Američke Države, Sovjetski Savez, Bipolarizam, Kubanska kriza